

Research Paper

Investigating The Impact Of Structural Adjustment Programs On Creating Social Inequality (Case Study: Production Units Of Arak City)

Maryam Heshmati¹, Mohammad Hossein Asadi^{2*}, Omid Ali Ahmadi²

1. PhD student of Iranian Sociology, Ashtian Branch, Islamic Azad University, Ashtian, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Sociology, Ashtian Branch, Islamic Azad University, Ashtian, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 141-160

Use your device to scan and read
the article online

Keywords: *Structural Adjustment, Social Inequality, World Bank, International Monetary Fund.*

Abstract

The purpose of this article is to investigate the impact of the structural adjustment policies of the World Bank and the International Monetary Fund on social inequality. In this research, after reviewing the theoretical and experimental background of the research, the dimensions of the main variables obtained from the theoretical framework were evaluated using structural equations. The research method is cross-sectional at this time and in the city of Arak, the Delphi method, which was measured with the questionnaire tool in the production units of Arak as the effectiveness measurement unit. The results obtained from the research variable modeling test showed that the privatization variable has 87% on the social rank of social inequality; 75.1 percent on the local mentality of social inequality; 94.7% had an effect on the social capital of social inequality and 77% on the social role of social inequality. The variable of economic liberalization and the creation of a free currency market had a 55.7% effect on the social rank of social inequality, 54.9% on the social capital of social inequality, and 59.4% on the social role of social inequality, but it did not have a significant effect on the positional mentality. The variable of non-payment of subsidies is 54.1% on the social rank of social inequality; 47.6 percent on the local mentality of social inequality; 52.9% had an effect on the social capital of social inequality and 51.2% had an effect on the social role of social inequality.

Citation: Heshmati, M., Asadi, M H., Ahmadi, O A. (2024). **Investigating The Impact Of Structural Adjustment Programs On Creating Social Inequality (Case Study: Production Units Of Arak City)**, *Geography(Regional Planning)*, 14(54), 141-160.

DOI: 10.22034/JGEOQ.2024.333064.3605

DOR:

* **Corresponding author:** Mohammad Hossein Asadi, **Email:** Assadi2001ir@yahoo.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Inequality is defined as the differences between people or the socially defined positions they occupy, which affects their way of life, including their rights, opportunities, rewards, and privileges. There is also a consensus that inequality encompasses issues such as the gap between the rich and the poor or the differences between the privileged and the deprived (Grap, 1373:10). Social inequality has been a significant concern and issue in the field of social studies. Many social scientists have expressed various opinions and ideas in this area. Research on this topic can be found in the works of Duke (1976), Taylor (1979), Kerbo (1983), Messner (1989), Dixon (1990), Kasimon and Erigers (2016), Lenski (1996), Chalabi (1382), Kamali (1379), Shakuri (1383), Lehsaizadeh (1380), Hadi Zenzouz (2005), Tahmasabi (2011), Rabbani (2019), Barat Alipour (2015), Sajjadian (2015), and many others. In summary, according to the results of these studies, the consequences of inequality include rebellion and violence in society, a reduction in harmony and social solidarity, indifference and decreased social participation, a reduction in public involvement in intellectual and cultural production, a decrease in human respect and dignity, an increase in humiliation, a decrease in social mobility, and a rise in poverty, unemployment, and marginalization. Therefore, inequality is an important issue for social scientists. The purpose of this study is to examine the effect of structural adjustment program indicators (independent variable) in line with the implementation of Iran's economic, social, and cultural development programs on the dependent variable of inequality in Arak city.

Methodology

The research method is quantitative, utilizing a questionnaire tool in production units. After analyzing and examining the identification of indicators and dimensions of structural adjustment and using theories in the field of inequality, the research framework was determined, and the conceptual model and hypotheses were formulated. Then, the Delphi method was used to achieve consensus on the importance and priority of each indicator of

this program from the perspective of producers and investors in the industrial hubs of Central Province in 1401 (42 units). These indicators were used to assess social inequality. The opinions of the producers and investors were collected through a questionnaire, and finally, the effectiveness of the research variables was investigated using the structural equation method.

Results and Discussion

At this stage, panel members' opinions were integrated into questionnaires and redistributed to gauge agreement levels. Statistical analysis, including mean, median, mode, and standard deviation, was conducted using data from Delphi rounds and various questionnaire sections. Items with averages below 3 were removed, while those above 3 proceeded to the third round. Consensus indices and expert agreement levels were also assessed using Kendall's coordination coefficient via SPSS software (Sarлак et al., 2011). For structural model assessment, significance coefficients (t-values) were crucial. Values exceeding 1.96 confirmed construct relationships at a 95% confidence level. Results showed all t-values surpassed 1.96, signifying significance in question and variable relationships. Economic liberalization and foreign exchange market creation significantly impacted social inequality's dimensions: 55.7% on social rank, 54.9% on social capital, and 59.4% on social role, all at a significance level of 0.000. However, they didn't notably affect local mentality. Hence, while they significantly influenced social inequality (social rank, social capital, social role), they had no impact on local mentality. Positive coefficients indicated increased social inequality dimensions with economic liberalization and foreign exchange market creation, thus rejecting the null hypothesis and confirming the research hypothesis.

Conclusion

Examining the results obtained from the research variables modeling test showed that the variable of economic liberalization and the creation of a free currency market has a significant effect on all dimensions of social inequality except for local mentality. Economic liberalization and the creation of a free currency market have a 55.7% effect on

the social rank of social inequality at a significance level of 0.000, a 54.9% effect on the social capital of social inequality at a significance level of 0.000, and a 59.4% effect on the social role of social inequality at a significance level of 0.000. However, regarding the variable of local mentality, it should be noted that economic liberalization and the creation of a foreign exchange market do not have a significant effect on local mentality. In other words, with a probability of 99%, economic liberalization and the

creation of a free currency market have a significant effect on social inequality (social rank, social capital, social role) but do not have a significant effect on the local mentality of social inequality. The positive coefficient indicates that with increasing economic liberalization and the creation of a free currency market, the dimensions of social rank, social capital, and social role related to social inequality increase.

References

1. Ahmadi, A. M. (2003). The impact of economic adjustment policies on income distribution. *Quarterly Journal of Economic Research*, 70, 209-232. [In Persian]
2. Alizadeh, E. (2015). Reflection of social development in the development programs of the Islamic Republic of Iran: First to fifth programs. *Quarterly Journal of Social Sciences*, 70, 123-166. [In Persian]
3. Azerbaijani, K. (2010). The impact of World Bank facilities on private sector investment in the MENA region. *Quarterly Journal of Economy and Modeling*, 3, 85-102. [In Persian]
4. Azkia, A., & Rash, M. (2017). Paradigmatic development disputes. Tehran: Islamic Azad University, Science and Research Branch. [In Persian]
5. Bobkov, V. (2016). *Economic Factors of Russian Inequality*. Environmental & Science Education. 11, 8900-8910
6. Chalabi, A., & Masoud, H. (2005). Political development, economic development, and social inequality: A comparative longitudinal study (1970-2000). *Iranian Journal of Sociology*, 3, 28-46. [In Persian]
7. CHEN, Z.(2019). Accessibility and Social Inequality in Urban China: A Case Study of Guangzhou. PH.D. THESIS, Unpublished, Philosophy, faculty of Philosophy, Hong Kong University
8. Constantine, C. (2017). The Rise of Income Inequality in Guyana. *Social and Economic Studies*. 4, 65-95
9. Crompton, R. (2008). *Class and Stratification*. (Naebi, H). Nashreney.
- Horkheimer, M. (1972). *Critical Theory Selected Essays*. New York
10. Darvishi, A., & Bagher, M. (2017). Measuring poverty alleviating growth in self-employed and wage-earning jobs during five development programs. *Applied Economic Studies*, 24, 177-198. [In Persian]
11. Dollar, D. (2007). Poverty, inequality and social disparities during China's economic reform. *Policy Research Working Paper Seris* 4253
12. Easterly, W.(2005). What did structural adjustment adjust? The association of policies and growth with repeated IMF and World Bank adjustment loans. *Development Economics*. 76,1-22
13. Fingfeld, D. (2003). *Metasyntheses: The state of the art sofar*. *Qualitative health Research*. 13, 893-904
14. Gillis M., Pekins D. H., Roemer M. and Snodgrass D. R. *Economic of Development*, 3rd edn. Norton, New York, 1992
15. Glover D. (1991) A layman's guide to structural adjustment. *Can. J. Dev. Stud*. 12, 1, 17
16. Golestanipour, M. R. (2016). A look at the past as a lesson for the future: Examining the impact of structural adjustment programs on the issue of poverty during the Reconstruction Government with emphasis on the first term of Mr. Ali Akbar Hashemi Rafsanjani's presidency. *University of Tehran*, 9, 937-941. [In Persian]
17. Haj Heidari, M. (2017). Human rights challenges of economic policies: A case study of the implementation of structural adjustment policies in Iran. *Faculty of Law, Shahid Beheshti University*. [In Persian]

18. Hezy Okafor, CH. (1998). Social inequality in living conditions, health, and quality of life in South Africa: development policy challenges and prospects. PH.D. THESIS, Unpublished, faculty in partial fulfillment of the requirement. Iowa State University <https://data.worldbank.org>(2017)
19. Hoseinnejad, M., & Eghtesadian, M. R. (2005). Evaluation of development programs' performance in poverty reduction. *Quarterly Journal of Research and Economic Policies*, 36, 33-59. [In Persian]
20. Hosseinpour, A. R. (2004). Socio-economic inequality in infant mortality under five years in Iran at national and provincial levels (1985-1999). *Scientific Journal of Zanjan University of Medical Sciences*, 4, 29-36. [In Persian]
21. Huiquan Zhang. T. (2017). Liberalism and Postmaterialism in China: The Role of Social Class and Inequality. *Chinese Sociological Review*. 49,65-87
22. Iacono, R. (2018). Sources of Inequality in Italy. *ECINEQ*. 479
23. Iacono, R.M. (2018). Sources of Inequality in Italy. *ECINEQ*. 24,479-539
24. Ikenberry, J.(2016). *Liberal Leviathan: Transformation of the American World Order*. Princeton University Press
25. Islamic Parliament Research Center. (2009). Examination of capital market challenges in the Fourth Development Plan and providing legal suggestions for the Fifth Development Plan. Special Issue of the Fifth Plan. [In Persian]
26. Islamic Parliament Research Center. (2009). Pathology of the Fifth Development Plan. Special Issue of the Fifth Plan. [In Persian]
27. John W. Peabody, (1996), Economic reform and health sector policy: Lessons from structural adjustment programs, *Social Science & Medicine*, Volume 43, Issue 5, 1996, Pages 823-835, ISSN 0277-9536, [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(96\)00127-X](https://doi.org/10.1016/0277-9536(96)00127-X).
28. Karimi, S. (2012). Justice in Iran's health financial indicators between the third and fourth development programs. *Health Information Management*, 7, 1113-1122. [In Persian]
29. Khaleghi, Sh. (2009). Quantitative goals and required investment in the Fifth Five-Year Development Plan (2009-2014). *Monthly Exploration and Production*, 61, 68. [In Persian]
30. Kosyakova, Y.(2016). The regime change and social inequality Educational and job careers in the Soviet and post- Soviet Era. PH.D. THESIS, Unpublished, Political and Social Sciences. European University Institute
31. Landell-Mills P. M. (1981) Structural adjustment lending: early experience. *Finance Dev*. 18, 17.
32. Management and Planning Organization of Iran. (2004). Draft of the Fourth Economic, Social, and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran (2005-2009). Tehran: Management and Planning Organization. [In Persian]
33. Management and Planning Organization of Iran. (2004). Law of the Fourth Economic, Social, and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran (2005-2009). Tehran: Management and Planning Organization. [In Persian]
34. Management and Planning Organization. (2004). Theoretical foundations and documentation of the Fourth Development Plan (Vol. 1). Tehran: Management and Planning Organization. [In Persian]
35. Momeni, F. (2007). Iran's economy during the structural adjustment period. Tehran: Naghsh-o-Negar. [In Persian]
36. Morrisson, CH. (2006). The income inequality of France in historical perspective. *European Review of Economic History*. 4,59-83
37. Moss, D. (2018). Caste and development: Contemporary perspectives on a structure
38. Mostafavi, S. M. H. (2016). A review of the country's development plans with emphasis on the Sixth Plan and comparison with some Islamic economy indicators. *Journal of Islamic Economy and Banking*, 18, 83-103. [In Persian]
39. Mozaffari-Nia, M. (2016). Political thought of the structural adjustment model. *Contemporary Political Essays*, Institute for Humanities and Cultural Studies, 2, 93-116. [In Persian]
40. of discrimination and advantage.elsevier. 10, 422-436

41. One hundred years of desire to eliminate dependency on oil. (2009, January 17). *Siyasat-e-Rooz Newspaper*. [In Persian]
42. Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. sabbaghi, A. ketabe Ameh
43. Plan and Budget Organization. (1968b). *Principles and objectives of the Fourth Development Plan*. Tehran: Plan and Budget Organization. [In Persian]
44. Plan and Budget Organization. (1998). *Documentation of the Third Economic, Social, and Cultural Development Plan: Planning system of the Third Plan*. Tehran: Plan and Budget Organization. [In Persian]
45. Plan and Budget Organization. (1999). *Policies and general guidelines of the Third Economic, Social, and Cultural Development Plan: Appendix to the bill*. Tehran: Plan and Budget Organization. [In Persian]
46. Plan and Budget Organization. (2000). *Law of the Third Economic, Social, and Cultural Development Plan of the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Plan and Budget Organization. [In Persian]
47. Plan Organization. (1961). *Introduction to the Third Development Plan*. Tehran: Plan Organization. [In Persian]
48. Plan Organization. (1962). *Historic session on the Third Plan*. Tehran: Plan Organization. [In Persian]
49. Plan Organization. (1968a). *Collection of development plan laws*. Tehran: Plan Organization. [In Persian]
50. Polacko, Matthew. "Causes and Consequences of Income Inequality – An Overview" *Statistics, Politics and Policy*, vol. 12, no. 2, 2021, pp. 341-357. <https://doi.org/10.1515/spp-2021-0017>
51. Poliana Rebouças Ila R. Falcão Mauricio L. Barreto,(2022), Social inequalities and their impact on children's health: a current and global perspective, <https://doi.org/10.1016/j.jpmed.2021.11.004>
52. Poornajaf, M.(2008). Development and the Role of Woman in the World. *Journal of Foreign Policy*. 23,147-174. [Persian]
53. Porcelli, A.M. (2017). Comparing bonding capital in New England groundfish and scallop fisheries: Differing effects of privatization, elsevier. Elsevier. 244-250
54. Pournajaf, M. (2009). Development and the role of women in the world (1985-1995). *Quarterly Journal of Foreign Policy*, 88, 147-174. [In Persian]
55. Rabbani, R. (2010). The relationship between social capital and social inequalities in Isfahan. *Quarterly Journal of Social Welfare*, 41, 267-305. [In Persian]
56. RIKKE KRØLNER, P.(2011). Pathways and mechanisms in adolescence contribute to adult health inequalities. *Scandinavian Journal of Public Health*. 39, 62-78
57. Saeedi, M. R., & Tajaddini, M. B. (2009). *Social planning*. Tehran: Rahdaneh. [In Persian]
58. Simen Tchamyoun, V.(2019). *Essays on Inequality Knowledge Economy and Financial Development in AFRICA*. PH.D. Unpublished. Economics. Faculty of Business and Economics. Antwerp University
59. Torabi, T., & Safari, S. (2010). The effect of adjustment policies on Iran's economic growth. *Journal of Applied Economics*, 2, 67-97. [In Persian]
60. Triventi, M. (2013). *Stratification in Higher Education and Its Relationship with Social Inequality: A Comparative Study of 11 European Countries*. *European Sociological Review*. 29,489-502
61. Zahedi, M. J., & Lavasani, M. (2016). Evaluation of the development programs of the Islamic Republic of Iran from the perspective of representation and application of welfare and social justice theories with emphasis on the fifth development plan. *Social Studies and Research in Iran*, 1, 43-78. [In Persian]
62. Zimmer, L. (2006). Qualitative of dialoguing with texts. *Jurnal of Advanced Nursing*. 53, 311-318.

مقاله پژوهشی

بررسی تأثیر برنامه‌های تعدیل ساختاری بر ایجاد نابرابری اجتماعی (مطالعه موردی واحدهای تولیدی شهرستان اراک)

مریم حشمتی: دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی ایران، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران
محمد حسین اسدی داودآبادی* استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران
امید علی احمدی: استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد آشتیان، دانشگاه آزاد اسلامی، آشتیان، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۱۶۰-۱۴۱</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> 	<p>هدف از این مقاله بررسی تأثیر سیاست‌های تعدیل ساختاری بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول بر نابرابری اجتماعی می‌باشد. در این پژوهش پس از مرور پیشینه نظری و تجربی تحقیق، ابعاد متغیرهای اصلی بدست آمده از چارچوب نظری با استفاده از معادلات ساختاری اثر سنجی شدند. روش تحقیق به صورت مقطعی در این زمان و در شهر اراک، روش دلفی که با ابزار پرسشنامه در واحدهای تولیدی اراک بعنوان واحد سنجش اثر سنجی شد. نتایج بدست آمده از آزمون مدل‌سازی متغیرهای پژوهش نشان داد متغیر خصوصی سازی ۸۷ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی؛ ۷۵٫۱ درصد بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی؛ ۹۴٫۷ درصد بر سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی و ۷۷ درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی تأثیر داشته است. متغیر آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار آزاد ارزی ۵۵٫۷ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی و ۵۴٫۹ درصد بر سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی و ۵۹٫۴ درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی تأثیر داشته است اما تأثیر معناداری بر ذهنیت موضعی ندارد. متغیر عدم پرداخت یارانه ۵۴٫۱ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی؛ ۴۷٫۶ درصد بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی؛ ۵۲٫۹ درصد بر سرمایه‌های اجتماعی نابرابری اجتماعی و ۵۱٫۲ درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی تأثیر داشته است.</p>

استناد: حشمتی، مریم؛ اسدی داودآبادی، محمد حسین؛ احمدی، امید علی. (۱۴۰۳). بررسی تأثیر برنامه‌های تعدیل ساختاری بر ایجاد نابرابری اجتماعی (مطالعه موردی واحدهای تولیدی شهرستان اراک). فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱۴(۵۴)، صص ۱۴۱-۱۶۰.

DOI: 10.22034/JGEOQ.2024.333064.3605

DOR:

مقدمه

نابرابری را به تفاوت‌های میان افراد یا جایگاه‌هایی که بصورت اجتماعی تعریف شده و آن‌ها آن را اشغال کرده‌اند، تعریف می‌کنند که بر نحوه زندگی (حقوق، فرصت‌ها، پاداش‌ها و امتیازات) فرد تأثیر دارد. در مورد اینکه نابرابری به موضوعاتی مثل شکاف میان پولدارها و فقرا یا تفاوت میان افراد برخوردار و محروم می‌پردازد نیز اتفاق نظر وجود دارد (گروپ، ۱۳۷۳: ۱۰).

نابرابری اجتماعی از دغدغه‌ها و موضوعات مهم در قلمرو مطالعات اجتماعی بوده است. بسیاری از دانشمندان علوم اجتماعی آرا و نظریات گوناگونی در این زمینه بیان نموده‌اند. همچنین برخی پژوهش‌های صورت گرفته در این مورد را می‌توان در کارهای دوک ۱۹۷۶، تیلور ۱۹۷۹، کربو ۱۹۸۳، مسنر ۱۹۸۹، دیکسون ۱۹۹۰، کاسیمن و اریگرز ۲۰۱۶، لنسکی ۱۹۹۶، چلی ۱۳۸۲، کمالی ۱۳۷۹، شکوری ۱۳۸۳، لهسائی زاده ۱۳۸۰، هادی زنون ۲۰۰۵، طهماسبی ۱۳۹۱، ربانی ۱۳۸۹، براتعلی پور ۲۰۱۵، سجادیان ۲۰۱۵ و بسیاری دیگر مشاهده کرد. در یک جمع‌بندی کلی با توجه به نتایج تحقیقات، پیامدهای نابرابری را شورش و خشونت در جامعه، کاهش وفاق و همبستگی اجتماعی، بی تفاوتی و کاهش مشارکت اجتماعی، کاهش مشارکت همگانی در تولید فکری و فرهنگی، کاهش حرمت و کرامت انسانی و افزایش حقارت، کاهش تحرک اجتماعی، افزایش فقر و بیکاری و حاشیه نشینی و غیره بر شمرده اند از آن جهت مسأله مهمی برای دانشمندان علوم اجتماعی می‌باشد.

فردریکو سینگانو (۲۰۱۴) در تحقیقات وسیع خود نسبت درآمد ۱۰ درصد ثروتمندترین افراد را به ۱۰ درصد فقیرترین جمعیت منطقه (OECD) ۹,۵ برابر ذکر کرد، در حالیکه در دهه ۱۹۸۰ این نسبت ۱,۷ بود.

طبق آمار جهانی منتشر شده توسط بانک جهانی هزینه مصرف واقعی فردی (AIC) که معیاری برای ارزیابی رفاه مادی است، ایالات متحده یک پنجم سراسر جهان را به خود اختصاص داده است و به طور کلی شش اقتصاد برتر جهان نیمی از هزینه‌های مصرفی جهان را به خود اختصاص داده‌اند (بانک جهانی ۲۰۱۷).

جدول ۱- هزینه مصرف ثروتمندان نسبت به فقرا

آموزش	سلامت و بهداشت	آب، انرژی و مسکن	مواد خوراکی غیر الکلی	میلیون در جهان
۱/۳	۰/۴	۱/۲	۲/۶	زیر خط فقر
۳۷/۲	۵۳/۶	۴۷/۵	۳۳/۹	درآمد بالا

طبق جدول فوق مشاهده می‌شود که هزینه مصرف ثروتمندان نسبت به فقرا در بخش خوراک ۱۳ برابر و در بخش انرژی و آب و مسکن ۳۹,۵ برابر و مصرف در بخش سلامت و بهداشت ۱۳۴ برابر و در آموزش ۲۸,۵ برابر بوده است (بانک جهانی، ۲۰۱۷).

جدول ۲- شاخص‌های اقتصادی و سهم قدرت خرید بر اساس درآمد و نرخ ارز

درآمد بالا	درآمد زیر خط فقر	میلیون نفر در جهان
۴۸,۸	۰,۸	سهم قدرت خرید به تولید خالص داخلی
۶۴	۰,۵	سهم قدرت خرید با توجه به نرخ ارز بازار جهانی

با توجه به این آمار قدرت خرید افراد با درآمد بالا ۱۳۸ برابر افراد فقیر در جهان است که علاوه بر فقر شدید، وجود این تفاوت در جهان مسأله مهمی به نظر می‌رسد. با پایان گرفتن جنگ و آغاز دوران سازندگی، تهیه برنامه‌های توسعه ۵ ساله آغاز و نخستین برنامه مدون جمهوری اسلامی ایران با هدف اجرای سیاست‌های تعدیل اقتصادی (آزادسازی قیمت‌ها و نرخ ارز و خصوصی‌سازی)، همچنین راه‌اندازی بورس و بازسازی خسارات ناشی از جنگ ۸ ساله تدوین و از سال ۱۳۶۹ به اجرا درآمد. از پژوهش‌های صورت گرفته در خصوص آثار و نتایج برنامه‌های توسعه می‌توان به حسینی نژاد ۱۳۸۳، غفاری فرد ۱۳۹۳، می‌سای ۱۳۹۳، زاهدی ۱۳۹۵، سبجانی ۱۳۹۳، اخوان فرد ۱۳۹۱، مولایی پور ۱۳۹۳، سالم ۱۳۹۵، جهانگرد ۱۳۹۵، فطرس ۱۳۹۵، سام آرام ۱۳۹۶، درویشی ۱۳۹۶ اشاره نمود.

با توجه به اینکه پژوهش‌های صورت گرفته تنها به تحلیل برنامه‌ها و نهایتاً برآورد نتایج از طریق آمارهای کلی و سرانه پرداخته اند و همچنین به اساس ماهیت شکل‌دهنده این برنامه‌ها یعنی تعديل ساختاری توجه لازم نشده است، بر آن شدیم که تأثیر شاخص‌های برنامه تعديل ساختاری (متغیر مستقل) در راستای اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران بر متغیر وابسته نابرابری در شهر اراک را مورد بررسی قرار دهیم.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

بطور مشخص تعديل ساختاری، صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی را درگیر وام‌های بلند مدت و کوتاه مدت ویژه برای کشور های در حال توسعه و تحت شرایط زیر نمود:

اتخاذ سیاست‌های کوتاه مدت پایدار جهت ایجاد موازنه بین دستمزدها و کسری‌های تجاری^۱، کاهش ارزش پول، کنترل قیمت ها^۲ و وضع سیاست‌های ساختاری بلندمدتی که شامل کاهش حجم خدمات مدنی، قطع هزینه‌های اجتماعی (ازکیا، ۱۳۹۲). بنا بر آموزه‌های تعديل ساختاری، فرض بر آن است که بهترین راه دستیابی به رشد سریع، واگذاری تصمیمات اقتصادی بر عهده افراد و نهادهای خصوصی است که با یکدیگر در حال رقابت هستند. بالاخره چنین فرض می‌شود که اعمال مقررات و دخالت‌های دولت به ویژه در بازارهای سرمایه و نیروی کار و همچنین کالاهای قابل تجارت مانع می‌شود که افراد و بنگاه‌ها سود بخش‌ترین راه‌های سرمایه‌ای را انتخاب کنند و به همین جهت موجب سوء تخصیص منابع می‌شود.

جدول ۳- سیاست‌های اقتصادی

تعديل ساختاری	خصوصی سازی
	آزادی‌سازی اقتصادی
	عدم پرداخت یارانه (سوبسید)
	ایجاد بازار آزاد ارزی

هر یک از نظریه پردازان نابرابری به وجهی از این مفهوم اهمیت و وزن بیشتری داده‌اند که به آن می‌پردازیم. منفعت، اولین و اساسی‌ترین مفهوم در بیان نابرابری در نظریه‌های اقتصادی و اجتماعی می‌باشد. بر اساس دیدگاه وبر منفعت، کنش‌های بشر را هدایت می‌کنند، اما عنصر اجتماعی جهت و بیان این کنش‌ها را تعیین می‌کند (سوئدبرگ، ۱۳۹۵: ۸۷). بر اساس نظر وبر منفعت در بازار مانند بیشتر پدیده‌های اقتصادی در مرکز تضاد است (سوئدبرگ، ۱۳۹۵: ۱۰۳). توکویل اغلب به انواع مختلف منابع مانند منفعت شخصی، عمومی، مادی و غیره در کتاب دموکراسی در آمریکا اشاره کرد (سوئدبرگ، ۱۳۹۵: ۹۱). طبق نظر مارکس آنچه مردم را در زندگی روزانه‌شان هدایت می‌کند منفعت مادی است و همچنین منفعت ساخت و تکامل جامعه را تعیین می‌کند (سوئدبرگ، ۱۳۹۵: ۹۳). نظریه انتخاب عقلانی، دوراهی زندانی و نظریات اقتصادی، در بازنمایی نابرابری، منفعت را عامل اصلی می‌دانند.

برخی دیگر در تحلیل نابرابری نقش روابط و مناسبات اجتماعی را مهم دانسته‌اند. از نظر مارکس طبقه‌ها به وسیله رابطه با وسایل تولید تعریف شده‌اند که رابطه به معنی مالکیت وسایل تولید و کنترل بر منابع به کار رفته در تولید است (الین رایت، ۱۳۹۹: ۵۱). برخی نظریه پردازان عامل فرهنگی را در ایجاد نابرابری مؤثر می‌دانند مانند کار وبر در کتاب اخلاق پروتستان و ساخت اجتماعی. بورديو بیان می‌کند که سنگ بنای این کردو کار اقتصادی نه علل مکانیکی ناشی از قدرت‌های بیرونی بلکه طبع و قریحه‌های کسب شده در جریان فرآیندهای یادگیری همراه با تماس طولانی با نظم و ترتیبات این میدان پایه و اساس شکل‌گیری اقتصادی است (بورديو، ۲۰۰۵: ۳۸).

¹ Shirt term policies

² Salary

³ Trade deficits

⁴ Depreciation of currency

⁵ Price control

مفهوم دیگری که در نابرابری اجتماعی مورد نظر نظریه پردازان بوده است نابرابری جنسیتی است. گیدنز در مورد نابرابری‌های جنسی در کار میان زنان و مردان، موفقیت مردان را به علت ادراک مردانه از کار و اینکه کار در مرتبه دوم برای زنان است، می‌داند (گیدنز، ۱۳۹۲: ۲۰۸). پارکین بیان می‌کند پایگاه زنان در مقایسه با پایگاه مردان در حوزه‌های مختلف زندگی اجتماعی، از جمله فرصت‌های اشتغال، مالکیت دارایی، درآمد و مانند آن مسلماً عوامل نا مساعد بسیاری به همراه دارد (گیدنز، ۱۳۷۶: ۲۵۸). جان گلدتروپ از آنچه که نگرش مرسوم در تحلیل طبقاتی می‌نامد، دفاع کرده است یعنی اینکه کار مزدبگیری زنان در مقایسه با کار مردان نسبتاً کم اهمیت است، و بنابراین می‌توان زنان را در همان طبقه شوهرانشان در نظر گرفت (گلدتروپ، ۱۹۸۳).

یکی از قوت‌های جامعه‌شناسی اقتصادی هنگام شروع به تحلیل بازارها مهارت جامعه‌شناسان در آشکار کردن ساخت اجتماعی یک پدیده است (سوئدبرگ، ۲۰۰۳: ۲۵۷). اقتصاد بازار، نظام اقتصادی است که کنترل، هدایت و تنظیم تنها به وسیله بازارهاست. نظم تولید و توزیع کالاها به این سازوکار خود تنظیم‌کننده واگذار می‌شود (پولانی، ۱۹۵۷: ۶۸). به نظر دکتر چلبی نظام تقسیم‌بندی، یک شبکه نسبتاً منظم از مواضع اجتماعی در جامعه است. موضع اجتماعی یا پایگاه اجتماعی، مکان امکانات و مطابق در شبکه فرصت‌ها است. وی موضع یا پایگاه اجتماعی را دارای ۴ بعد می‌داند: رتبه اجتماعی، سرمایه‌های اجتماعی، نقش اجتماعی، ذهنیت موضعی. منظور از رتبه اجتماعی میزان دسترسی به منابع ارزشمند جامعه است. وی منابع ارزشمند را این گونه دسته‌بندی می‌کند: دارای اقتصادی یا میزان دسترسی به ثروت مادی در جامعه می‌باشد، دوم دارایی سازمانی یا میزان دسترسی به قدرت سازمان یافته است، سوم دارایی شهرت یا اعتبار اجتماعی یا میزان دسترسی به تعهدات اجتماعی در جامعه است و چهارم دارایی فرهنگی یا سرمایه فرهنگی و یا میزان دسترسی به منابع معرفتی در جامعه است. چلبی بیان می‌کند که منظور از سرمایه‌های اجتماعی گزینه‌های رابطه‌ای موضع اجتماعی است که برای هر موضع اجتماعی ۴ نوع گویه رابطه‌های معرفی می‌کند که عبارتند از روابط اجتماعی، روابط اجباری، روابط گفتگومانی و روابط مبادله‌ای. گزینه‌های رابطه‌ای برای اشغال‌کننده موضع در حکم منابع ارزشمند محسوب می‌شوند که در روابط اجتماعی قابل تبدیل با دارایی‌های مختلف برای کنشگرند و می‌توانند منابع بالقوه برای افزایش رتبه اجتماعی باشند.

با توجه به نظریات مطرح شده در حوزه نابرابری بر آن شدیم تا از نظریه گیدنز از آن جهت که در مورد توزیع نابرابر ثروت و سرمایه، طبقه بالا را نسبت به دیگر طبقات مطرح می‌کند استفاده کنیم و از نظریه بوردیو در خصوص تأثیر نفوذ و قدرت در ایجاد پایگاه‌های نابرابر و تأثیر این روابط در تغییرات نمادین جامعه مثلاً حوزه آموزش بهره بگیریم. اما مبنای اصلی تحلیل را نظریه نظم اجتماعی دکتر چلبی در بررسی نابرابری اجتماعی بعنوان چارچوب نظری این پژوهش قرار داده‌ایم.

جدول ۴- شاخص‌های اجتماعی

نابرابری اجتماعی	رتبه اجتماعی
	ذهنیت موضعی
	سرمایه اجتماعی
	نقش اجتماعی

فرشاد مؤمنی (۱۳۸۶)، در کتاب اقتصاد ایران در دوران تعدیل ساختاری، به بررسی آثار و نتایج اجرای این برنامه‌ها در ایران می‌پردازد. وی با روش مطالعه اسنادی- تاریخی به بررسی نتایج اجرای این برنامه می‌پردازد و نظرات غیر کارشناسانه و نا متناسب با شرایط بومی کشور و اجرای نادرست و ناکامل برنامه‌های توسعه را از جمله موانع ذکر می‌کند. پیشنهاد نویسنده آن است که باید از طریق فرآیندهای حقوقی، قانونی و نهادی، اصلاحات و بازآموزی‌های لازم صورت گیرد، و گرایش‌های مولد و ملی‌گرایانه در آن پیدا شود. همچنین خاطر نشان می‌شود دولت و بخش خصوصی باید با یکدیگر هم پیمان و همراه باشند. علی محمد احمدی (۱۳۸۲)، در مقاله‌ای تحت عنوان " آثار سیاست‌های تعدیل اقتصادی بر توزیع درآمد " به بررسی تأثیر اجرای سیاست‌های تعدیل ساختاری بر ساختار توزیع درآمد با مدل اقتصاد سنجی و روش MLE یوهانسون- یوسیلیوس و مقایسه قبل و بعد برای دوره ۱۳۴۸ تا ۱۳۷۹ با شاخص ضریب جینی به بررسی درآمد در اقتصاد ایران می‌پردازد. وی به بررسی چارچوب روش‌های تعدیل در کشورهایی که با مشکل موازنه پرداخت‌ها مواجه بودند می‌پردازد. با توجه به نتایج واقعی بدست آمده بیان می‌دارد که اجرای این برنامه‌ها هزینه

زندگی مردم فقیر را افزایش داده است، -مقاله "نگاهی به گذشته عبرتی برای آینده" از محمدرضا گلستانی پور، به بررسی تأثیر برنامه‌های تعديل ساختاری بر روی مسأله فقر در دولت سازندگی (با تأکید بر دوره اول ریاست جمهوری علی اکبر هاشمی رفسنجانی) با روش توصیفی و اسنادی می‌پردازد. در این پژوهش با بررسی شاخص‌های درآمد سرانه، هزینه و الگوی مصرف خانوار و هزینه مسکن، متغیرهای رفاه اجتماعی و فقر را در برنامه‌های توسعه از سال ۱۳۶۷-۱۳۷۲ بررسی کرده‌اند. نتایج حاکی از آن بود که برنامه اول توسعه در جستجوی عدالت اجتماعی از طریق ریشه کن کردن فقر و کم کردن نابرابری اجتماعی، غیر واقعی بوده است. محمد پور نجف در مقاله "توسعه و نقش زنان در جهان (۱۹۹۵-۱۹۸۵)" در سال ۱۳۸۸ ابعاد گوناگون حضور زنان در جوامع بین‌المللی را با توجه به ابعاد توسعه انسانی در چارچوب برنامه‌های توسعه هزاره مورد مطالعه قرار می‌دهد. با روش توصیف آماری عدم موفقیت این پروژه و ایجاد فقر بیشتر در جوامع فقیر را نشان می‌دهد و تأثیر آن برنامه‌ها بر افزایش فقر برای زنان فقیر و تأثیرات منفی آن در استخدام زنان و سطح دستمزدها و شرایط زندگی و تنزل به انجام فعالیت‌های غیر رسمی، کاهش حمایت اجتماعی، استثمار اجتماعی و اقتصادی زنان، با تحلیل آماری داده‌های کشورها و بانک جهانی بیان می‌نماید. وی نتیجه می‌گیرد شمار زنان فقیر نسبت به مردان فقیر بیشتر است و همچنین فقر زنان شدیدتر از مردان است.

-فرهاد نعمانی و سهراب بهداد در کتابی تحت عنوان "طبقه و کار در ایران" سال ۱۳۸۶، به بررسی ماهیت طبقاتی نیروی کار ایران در سه دهه پرداختند. آن‌ها بیان می‌کنند که بحران اقتصادی علاوه بر کاهش تولید و انباشت سرمایه، مربوط به بحران اجتماعی می‌شود. آن‌ها الگوی تغییر ماهیت طبقاتی نیروی کار ایران را از سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۷۵ با آمارهای اشتغال، تورم، درآمد، جنسیت و سایر آمارهای اقتصادی برگرفته از داده‌های آماری ایران را بررسی کرده و چگونگی تغییرات و نابرابری‌ها را با این آمارهای رسمی بیان نموده‌اند

-مقاله "تعديل ساختاری چه کاری انجام داد؟ ارتباط سیاست‌ها و رشد با تکرار وام‌های تعديل صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی" (۲۰۰۳) توسط ویلنم استرلی بیان می‌کند تجزیه و تحلیل بانک جهانی در خصوص اعطای وام‌های تعديل کننده غالباً از تکرار آن‌ها در همان کشور چشم پوشی می‌کند. طبق آمار در ۲۰ کشور که بالاترین تسهیلات را گرفته‌اند هیچ یک به رشد معقول دست نیافتند

"سیاست تعديل ساختاری: تجربه آسیایی" نوشته شگرو ایشیکاوا (۱۹۹۸)، در ابتدا به توضیح دولت‌های مداخله‌گر و صورت زندگی اقتصادی مردم بر حسب میزان دیوانسالاری و مداخله‌گرایی می‌پردازد. وی بیان می‌کند منطق سیاست‌های تعديل ساختاری بر این عقیده صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی مبتنی است که اقدامات مداخله‌گرایانه علت اصلی اختلالات متعدد در اقتصاد بوده و بنابراین سهم بزرگی در بحران‌های درازمدت تراز پرداخت‌ها دارد و تنها زمانی که اقدامات تثبیت سنتی با اقدامات نیرومند تعديل تکمیل شود، می‌توان بحران مذکور را از میان برد. وی‌چسلف بابکو در پژوهش "عوامل اقتصادی نابرابری روسیه" (۲۰۱۶)، به مسأله نابرابری اقتصادی در روسیه می‌پردازد. رویکرد اصلی پژوهش بررسی و تجزیه و تحلیل مؤسسات اجتماعی و مقررات رسمی و غیر رسمی است که موجب بازتولید نابرابری اقتصادی روسیه می‌شود. نتایج نظرسنجی‌های جامعه‌شناختی مراکز تحقیقاتی روسیه شدت این مشکل را تأیید می‌کند. نابرابری اقتصادی به دلیل حرکت به سمت تجارت در دوره خصوصی‌سازی و آزادسازی قیمت‌ها در دهه ۹۰ قرن بیستم ایجاد شد. وی نتیجه می‌گیرد از جمله عواملی که مشکل نابرابری اقتصادی در قرن اخیر روسیه را تشدید می‌کند رانت خواری تاجران بزرگ و سیستم مالیاتی کاهشی است. کالین کنستانتین (۲۰۱۵) در کتاب "پژوهش‌های اقتصادی و اجتماعی، نابرابری درآمد در (گویان) آفریقا" استدلال می‌کند که خصوصی‌سازی و قیمت بالای کشاورزی از عوامل اصلی رشد درآمد طبقه متوسط است. اولین یافته این است که نابرابری در درآمد طی دهه‌های گذشته، مخصوصاً دوره اصلاحات دهه ۱۹۹۰ افزایش یافته است. وی بیان می‌دارد گرچه طبقه متوسط در حال حاضر بیش از هر زمان دیگری نسبت به سال ۱۹۶۰، سهم درآمد بیشتر دارند، اما هنوز کمتر از ۱۰٪ درآمد ثروتمندان می‌باشد. در سال ۲۰۱۳ طبقه ثروتمند ۴۱٪ از درآمد خانوار را در اختیار داشت در حالی که فقیرترین دهک پایین جامعه دارای ۰٫۴٪ از درآمد خانوار را در اختیار داشت.

-پاتریشیا جاستینو و همکاران (۲۰۰۳)، در مقاله "تأثیر نابرابری بر افراد فقیر در آمریکای لاتین" با استفاده از آمارگیری خانوارها و پژوهش‌های مختلف در آمریکا نشان می‌دهد که از نظر تفاوت روستایی / شهری در آمریکای لاتین میزان فقر روستایی ۵۷٫۹٪ در

مقابل مناطق شهری ۲۳,۳٪ بوده است (بانک جهانی، ۱۹۹۸). ایشان در مورد نابرابری جنسیتی دریافتند که تنها بخش بسیار کمی از فقر کل حدود ۰,۵٪ در آمریکای لاتین را می‌توان به تفاوت‌های جنسیتی نسبت داد. همچنین نتایج حاکی از آن بود که مهم‌ترین شاخص‌های نابرابری در آمریکای لاتین که بر فقر مؤثر بوده است، نژاد و قومیت است، زیرا درصد زیادی از فقرا را آفریقایی تبارها و بومیان آنجا تشکیل داده‌اند.

فرضیه اصلی:

به نظر می‌رسد اجرای برنامه‌های تعدیل ساختاری بر ایجاد نابرابری اجتماعی مؤثر باشد.

فرضیات فرعی:

۱- خصوصی‌سازی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، مجموعه‌های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

۲- آزادسازی اقتصادی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، مجموعه‌های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

۳- ایجاد بازار آزاد ارزی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، مجموعه‌های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

۴- پرداخت یارانه تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، مجموعه‌های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

روش پژوهش

روش تحقیق بصورت کمی با ابزار پرسشنامه در واحدهای تولیدی می‌باشد. پس از واکاوی و بررسی شناسایی شاخص‌ها و ابعاد تعدیل ساختاری و با استفاده از نظریات حوزه نابرابری، چارچوب پژوهش مشخص گردید و مدل مفهومی و فرضیه‌ها بیان شدند. سپس با استفاده از روش دلفی برای بدست آمدن اجماع و اهمیت و اولویت هر یک از شاخص‌های این برنامه از منظر تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران قطب‌های صنعتی استان مرکزی در سال ۱۴۰۱ (۴۲ واحد) بر ایجاد نابرابری اجتماعی بهره‌گیری شد و با استفاده از پرسشنامه به جمع‌آوری نظرات آنان پرداخته شد و در نهایت با استفاده از روش معادلات ساختاری به بررسی اثرسنجی متغیرهای پژوهش پرداخته شد.

بحث و یافته‌های تحقیق

دور اول دلفی

در دور اول دلفی، سؤالات مربوط به ۴ بعد اصلی از تعدیل ساختاری که عبارتند از (بعد خصوصی‌سازی، آزادی‌سازی اقتصادی، پرداخت یارانه و ایجاد بازار- آزاد ارزی) و ۱۷ بعد فرعی در پرسشنامه مورد پرسش قرار گرفته است. پس از ارزیابی پاسخ‌ها و نظرات متخصصین در این مرحله، ۲ بعد دیگر توسط اعضای پنل پیشنهاد و شناسایی شد که عبارتند از ایجاد قوانین عادلانه مالیاتی و تغییر سیستم بانکی.

دور دوم دلفی

در این مرحله نظرات اعضای محترم پنل در پرسشنامه اعمال شد و برای سنجش میزان توافق در مورد گویه‌ها دوباره پرسشنامه‌ها برای آنان ارسال شد. در این بخش به دلیل حجم بالای مؤلفه‌ها، یافته‌های نهایی ارائه می‌شود. با توجه به داده‌های حاصل از دوره‌های دلفی و بخش‌های مختلف پرسشنامه در هر دور، شاخص‌های آماری، میانگین، میانه، نما و انحراف معیار محاسبه شده است. در این مرحله نیز مانند مرحله قبل، گویه‌هایی که میانگین کمتر از ۳ کسب کرده‌اند حذف شده و آن‌هایی که میانگین بالاتر از ۳ کسب کرده‌اند به دور سوم ارا آورده شده‌اند. همچنین شاخص‌های اجماع و میزان اتفاق نظر خبرگان در دوره‌های مختلف محاسبه شده است.

ضریب هماهنگی

در این مرحله برای تعیین میزان اتفاق نظر اعضای پنل؛ از ضریب هماهنگی کندال استفاده شده است. برای پایان راندهای تکنیک دلفی می توان از ضریب هماهنگی کندال استفاده کرد. ضریب هماهنگی کندال مقیاسی است برای تعیین درجه هماهنگی و موافقت میان چندین دسته رتبه مربوط به N شیء یا فرد. مقدار این ضریب با استفاده از نرم افزار Spss محاسبه شده است. (سرلک و همکاران، ۱۳۹۱).

جدول ۵- آزمون های آماری

N	42
Kendall's W ^a	.822
Chi-Square	245.242
df	48
Asymp. Sig.	.000
a. Kendall's Coefficient of Concordance	

از آنجایی که مقدار ضریب کندال ۰,۸۲۲ محاسبه گردید، لذا می توان گفت اتفاق نظر بسیار قوی بر روی عوامل مورد مطالعه حاصل شده است.

جدول ۶- ضریب آلفای کرونباخ و نتیجه پایایی

نتیجه	ضریب آلفای کرونباخ	
پایایی قابل قبول	۰,۸۵۴	بعد خصوصی سازی
پایایی قابل قبول	۰,۸۷۱	بعد آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار آزاد ارزی
پایایی قابل قبول	۰,۷۸۴	بعد عدم پرداخت یارانه
پایایی قابل قبول	۰,۸۱۱	رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی
پایایی قابل قبول	۰,۷۹۸	ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی
پایایی قابل قبول	۰,۸۸۵	سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی
پایایی قابل قبول	۰,۸۷۱	نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی

از آنجایی که آلفای کرونباخ برای تمامی متغیرها بالاتر از ۰,۷ می باشد، لذا پایایی تمامی سؤالات تأیید می شود.

روایی همگرا

روایی همگرا دومین معیاری است که برای برازش مدل های اندازه گیری در روش PLS به کار برده می شود. معیار AVE نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته بین هر سازه با شاخص های خود است. به بیان ساده تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص های خود را نشان می دهد که هر چه همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است. فورنل و لارکر (۱۹۸۱) معیار AVE (میانگین واریانس استخراجی) را برای سنجش روایی همگرا معرفی کرده و اظهار داشتند که در مورد AVE مقدار بحرانی عدد ۰,۵ است، بدین معنی که مقدار AVE بالای ۰,۵ روایی همگرایی قابل قبول را نشان می دهد. همان طور که در جدول ملاحظه می شود، مقادیر میانگین واریانس استخراجی برای همه سازه های مدل بزرگتر از ۰,۵ می باشند که مناسب بودن وضعیت روایی همگرایی مدل های اندازه گیری را تأیید می کنند.

جدول ۷- روایی همگرا

روایی همگرا	
-------------	--

۰/۵۴	بعد خصوصی سازی
۰/۶۲	بعد آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار آزاد ارزی
۰/۶۸	بعد پرداخت یارانه
۰/۵۱	رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی
۰/۶۰	ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی
۰/۵۹	سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی
۰/۵۸	نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی

روایی واگرا

روایی واگرا سومین معیار بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری است که دو موضوع را پوشش می‌دهد: الف) مقایسه میزان همبستگی بین شاخص‌های یک سازه با آن سازه در مقابل همبستگی آن شاخص با سازه‌های دیگر ب) مقایسه میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌هایش در مقابل همبستگی آن سازه با سایر سازه‌ها.

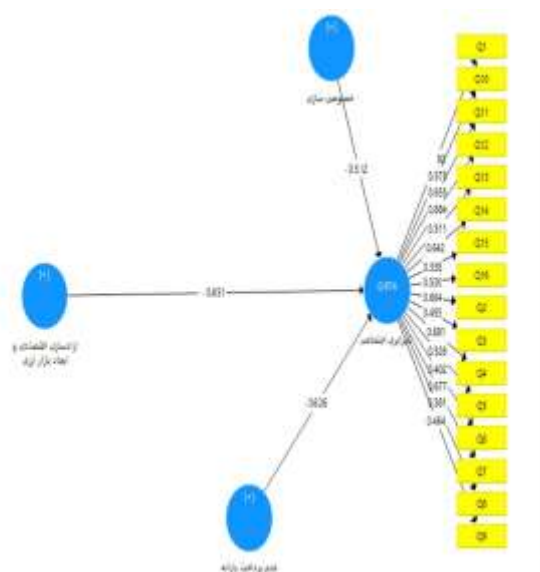
جدول زیر بررسی روایی واگرایی مدل پژوهش را نشان می‌دهد. همان گونه که در جدول برگرفته از روش فورنل و لاکر (۱۹۸۱) مشخص شد، مقدار جذر AVE متغیرهای مکنون در پژوهش که در خانه‌های موجود در قطر اصلی ماتریس قرار گرفته‌اند، از مقدار همبستگی آن‌ها که در خانه‌های زیرین و چپ قطر اصلی ترتیب داده شده‌اند، بیشتر است. از این رو می‌توان اظهار داشت که در مدل فوق، سازه‌ها (متغیرهای مکنون) در مدل، تعامل بیشتری با شاخص‌های خود دارند تا با سازه‌های دیگر. به بیان دیگر روایی واگرایی مدل در حد مناسبی است.

جدول ۸- ماتریس همبستگی بین سازه‌ها

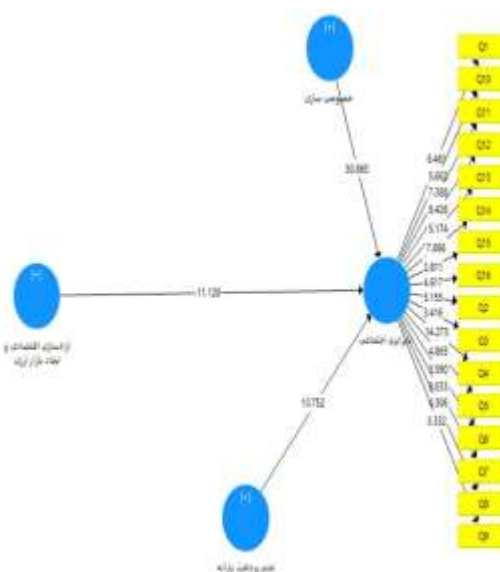
سازه‌ها	بعد خصوصی سازی	بعد آزادسازی اقتصادی و بازار آزاد	بعد عدم پرداخت یارانه	رتبه اجتماعی	ذهنیت موضعی	سرمایه اجتماعی	نقش اجتماعی
خصوصی سازی	۰/۶۸						
آزادسازی اقتصادی و بازار آزاد ارزی	۰/۶۵	۰/۷۱					
عدم پرداخت یارانه	۰/۶۱	۰/۶۲	۰/۶۵				
رتبه اجتماعی	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۵۸	۰/۷۴			
ذهنیت موضعی	۰/۵۷	۰/۵۶	۰/۵۷	۰/۷۱	۰/۷۳		
سرمایه اجتماعی	۰/۵۱	۰/۵۳	۰/۵۷	۰/۷۱	۰/۷۲	۰/۷۲	
نقش اجتماعی	۰/۵۷	۰/۵۱	۰/۵۶	۰/۶۸	۰/۷۰	۰/۷۱	۰/۷۲

بررسی مدل ساختاری

مدل ساختاری برخلاف مدل‌های اندازه‌گیری، به سؤالات (متغیرهای آشکار) کاری ندارد و تنها متغیرهای پنهان، همرا با روابط میان آن‌ها بررسی می‌گردد. در بررسی مدل ساختاری، ضرایب معناداری z (مقادیر t-value) معیار R2 و معیار Q2 مدل ساختاری بررسی می‌شود.

شکل ۲- مدل ساختاری ضرایب معناداری بار عاملی و ضرایب مسیر

شکل ۱- مدل ساختاری ضرایب معناداری (مقادیر t-value)

معیار اول از بررسی برازش مدل ساختاری ضرایب معناداری t است و در صورتی که این ضرایب بیش از ۱,۹۶ باشد، نشان از صحت رابطه بین سازه‌ها و در نتیجه تأیید فرضیه‌های پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ است. با توجه به نمودار و جدول زیر، مقادیر t برای تمام سؤالات و روابط میان متغیرها بزرگ‌تر از ۱,۹۶ بوده و در سطح اطمینان ۰,۹۵ معنادار هستند.

جدول ۹- ضرایب بار عاملی و مقدار t

مقدار t	ضریب مسیر	سازه‌های وابسته	سازه‌های مستقل
۶,۴۰۲	۰,۸۷۰	رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد خصوصی سازی
۶,۴۱۲	۰,۷۵۱	ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی	بعد خصوصی سازی
۷,۷۷۶	۰,۹۴۷	سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد خصوصی سازی
۶,۱۴۸	۰,۷۷۰	نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد خصوصی سازی
۴,۳۵۷	۰,۵۵۷	رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی
۰,۴۰۴	۰,۰۶۱	ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی	بعد آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی
۴,۵۲۸	۰,۵۴۹	سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی
۳,۵۰۸	۰,۵۹۴	نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی
۴,۳۰۱	۰,۵۴۱	رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد پرداخت یارانه
۱۰,۶۱۶	۰,۴۷۶	ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی	بعد پرداخت یارانه
۵,۲۲۱	۰,۵۲۹	سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد پرداخت یارانه
۸,۰۹۶	۰,۵۱۲	نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی	بعد پرداخت یارانه

آزمون فرضیات

با توجه به نتایج جداول می‌توان در مورد روابط تأثیری میان سازه‌های پنهان در قالب فرضیه‌ها قضاوت نمود: فرضیه اول پژوهش: خصوصی‌سازی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

فرض (H0): خصوصی‌سازی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) ندارد. فرض (H1): خصوصی‌سازی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

متغیر خصوصی سازی ۸۷ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ ؛ $75,1$ درصد بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ ؛ $94,7$ درصد بر سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ و 77 درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ تأثیر داشته است. به عبارت دیگر با احتمال 99 درصد متغیر خصوصی سازی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، مجموعه های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد. ضریب مثبت نشان دهنده این است که با بیشتر شدن خصوصی سازی، تمامی ابعاد مربوط به نابرابری اجتماعی افزایش می یابد. لذا فرض صفر رد شده و فرض تحقیق قبول می گردد.

فرضیه دوم پژوهش: آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

فرض (H0): آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) ندارد. فرض (H1): آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

متغیر آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی $55,7$ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ ؛ $54,9$ درصد بر سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ و $59,4$ درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ تأثیر داشته است. اما در ارتباط با متغیر ذهنیت موضعی باید گفت آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی تأثیر معناداری بر ذهنیت موضعی ندارد. به عبارت دیگر با احتمال 99 درصد متغیر آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، مجموعه های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد و تأثیر معناداری بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی ندارد. ضریب مثبت نشان دهنده این است که با بیشتر شدن آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی، ابعاد رتبه اجتماعی، سرمایه اجتماعی و نقش اجتماعی مربوط به نابرابری اجتماعی افزایش می یابد. لذا فرض صفر رد شده و فرض تحقیق قبول می گردد.

فرضیه سوم پژوهش: عدم پرداخت یارانه تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

فرض (H0): پرداخت یارانه تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) ندارد. فرض (H1): پرداخت یارانه تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد.

متغیر پرداخت یارانه $54,1$ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ ؛ $47,6$ درصد بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ ؛ $52,9$ درصد بر سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ و $51,2$ درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ تأثیر داشته است. به عبارت دیگر با احتمال 99 درصد متغیر پرداخت یارانه تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، مجموعه های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد. ضریب مثبت نشان دهنده این است که با بیشتر شدن پرداخت یارانه، تمامی ابعاد مربوط به نابرابری اجتماعی افزایش می یابد. لذا فرض صفر رد شده و فرض تحقیق قبول می گردد.

نتیجه گیری

بررسی نتایج به دست آمده از آزمون مدل سازی متغیرهای پژوهش نشان داد متغیر خصوصی سازی 87 درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ ؛ $75,1$ درصد بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ ؛ $94,7$ درصد بر سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ و 77 درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری $0,000$ تأثیر داشته است. به عبارت دیگر با احتمال 99 درصد متغیر خصوصی سازی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، ذهنیت موضعی، مجموعه های اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد. ضریب مثبت نشان دهنده این است که خصوصی سازی بر تمامی ابعاد مربوط به نابرابری اجتماعی مؤثر می باشد. با توجه به نظریات بیان شده و نتایج پژوهش نتیجه می گیریم با

خصوصی سازی این افراد هستند که با تأسیس شرکت های تجاری بصورت انفرادی یا مشترک بعنوان مدیران عامل و صاحبان سرمایه، مطابق قوانین حق مالکیت کنترل کلیه امور شرکت را در دست دارند و کارکنان صرفاً مطابق دستورالعمل پیش نوشته شده در هر بنگاه اقتصادی کار کرده و حقوق در یافت می کنند که همانطور که در آمار مربوط به درآمد بیان شد نابرابری در درآمد طی این سال ها رو به افزایش بوده است. همچنین طبق نتایج بدست آمده خصوصی سازی ۸۷ درصد بر رتبه اجتماعی و ۷۵ درصد بر ذهنیت موضعی مؤثر بوده است. رتبه اجتماعی یعنی میزان دسترسی به ثروت و قدرت و شهرت و سرمایه فرهنگی و نابرابری موضعی یعنی تراکم ثروت و قدرت و سرمایه می باشد بنابراین صاحبان سرمایه و مدیران شرکت های خصوصی فرصت های بیشتری برای دسترسی به این منابع ارزشمند اجتماعی و کنترل بیشتر دارند و این مطابق با آنچه در ادبیات نتولیرالسیم بیان شده نمی باشد زیرا عموم مردم با داشتن دسترسی کمتر به فرصت ها در نظام اجتماعی در رتبه پایین قرار می گیرند و متغیر خصوصی سازی بر نابرابری در بعد ذهنیت موضعی ۷۵٫۱ درصد مؤثر می باشد و این نشان می دهد تراکم این منابع در دست صاحبان سرمایه بیشتر است و طبق آمار بانک جهانی بیش از ۵۰ درصد درآمد ملی در دست ۱۰ درصد بالای جامعه بوده است و همچنین با اجرای این برنامه ها ما شاهد کاهش آن نبودیم. و این وضعیت در سایر متغیرهای نابرابری نیز صادق است و نابرابری در نقش های اجتماعی و سرمایه اجتماعی که طبق تعریف مجموعه روابط اجتماعی می باشد نیز افزایش می یابد. یعنی صاحبان سرمایه علاوه بر داشتن نقش های مهم و کلیدی در جامعه، مجموعه روابط اجتماعی گسترده تر در نظام اجتماعی خواهند داشت و طبق نظر گیرندگان این دست آن ها را برای هرگونه کنترل در بخش های مختلف جامعه بازتر خواهد کرد.

بررسی نتایج به دست آمده از آزمون مدلسازی متغیرهای پژوهش نشان داد متغیر آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار آزاد ارزی تأثیر معناداری بر روی تمامی ابعاد نابرابری اجتماعی به جز ذهنیت موضعی دارد. متغیر آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار آزاد ارزی ۵۵٫۷ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری ۰٫۰۰۰ (صفر درصد) مؤثر بوده است و ۵۴٫۹ درصد بر سرمایه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری ۰٫۰۰۰ مؤثر بوده است و ۵۹٫۴ درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری ۰٫۰۰۰ تأثیر داشته است. اما در ارتباط با متغیر ذهنیت موضعی باید گفت آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار ارزی تأثیر معناداری بر ذهنیت موضعی ندارد. به عبارت دیگر با احتمال ۹۹ درصد متغیر آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار آزاد ارزی تأثیر معناداری بر نابرابری اجتماعی (رتبه اجتماعی، سرمایه اجتماعی، نقش اجتماعی) دارد و تأثیر معناداری بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی ندارد. ضریب مثبت نشان دهنده این است که با بیشتر شدن آزادسازی اقتصادی و ایجاد بازار آزاد ارزی، ابعاد رتبه اجتماعی، سرمایه اجتماعی و نقش اجتماعی مربوط به نابرابری اجتماعی افزایش می یابد.

بر مبنای آنچه گیدنز بیان می کند در مکانیسم بازار سرمایه داران، مازاد سرمایه خود را برای سود بیشتر مجدداً در بخش های مختلف جامعه سرمایه گذاری می کنند و همانطور که نتایج تاریخی در قسمت سرمایه نشان داد این سرمایه گذاری بیشتر در بخش خدماتی و مشخصاً بخش مسکن رو به افزایش بوده است و حتی در پایان برنامه چهارم سهم سرمایه گذاری در بخش کشاورزی نسبت به درآمد ملی ۱۷ درصد کاهش داشته است از مقایسه داده های مربوط به شاغلان بخش کشاورزی و خدمات و بازرگانی از برنامه توسعه سوم انقلاب و بویژه از سال ۱۳۸۱ به بعد شاهد آن هستیم که اشتغال در بخش بازرگانی و خدمات روند افزایشی و در بخش کشاورزی روند کاهشی داشته است و مشخصاً در بخش خدمات نسبت به بازرگانی این نرخ بیشتر است بدین معنی که در مکانیسم بازار آزاد اقتصادی اشتغال افراد در تولید کمتر و به سمت مشاغل غیر رسمی بیشتر می شود و این بر عکس نظر کارکردگرایان در تخصص گرایی با افزایش توسعه می باشد زیرا پارسونز خطوط تکامل را در فرآیند تفکیک پذیری و تقسیم کار پیشرفته مبتنی بر فردگرایی می دانست و به افزایش بهره وری مبتنی بر استعداد و مهارت های هر شخص در جامعه معتقد بود در حالیکه با کاهش ظرفیت های تخصصی به نسبت متخصصین و همچنین منفعت صاحبان سرمایه در جهت کاهش هزینه و افزایش بهره وری، ایشان استفاده بیشتر از نیروی کار را در دستور کار خود قرار می دهند و همچنین با افزایش استفاده از فناوری و تکنولوژی بویژه در بخش خدماتی، نیاز کمتر جامعه به افراد متخصص را ایجاد می کند در نتیجه کارفرمایان بر راحتی می توانند نیروی کار خود را با افرادی با دستمزد پایین و یا بعلاوت رانت و سفارش تعویض کنند و نتایج نیز حاکی از آن بود که متغیر بازار آزاد اقتصادی، ۵۹٫۴ برنقش های اجتماعی افراد مؤثر می باشد و همچنین این بدین معنا است که در مکانیسم بازار آزاد با مؤلفه های آزادی نیروی کار و

حق مالکیت دسترسی افراد به نقش‌های اجتماعی مدیریتی و نقش‌های تعیین‌کننده و کلیدی و بانفوذ نابرابرتر خواهد شد همچنین امکان بدست آوردن نقش‌های طولانی مدت یعنی داشتن شغلی بطور دائم با دستمزد مشخص در جامعه نابرابرتر می‌شود و همچنین یافته‌های تاریخی در بخش اشتغال افزایش بیکاری را نشان داد و بورديو نیز بیان می‌کند مکانیسم بازار، چشم پوشی از قدرت برابر سازی فرصت‌ها و کاستن از نابرابری تحت لوای لیبرالزم و تجلیل مسئولیت فردی یعنی مسئولیت ناکامی و فقر و بیکاری خود فرد است و نتایج این پژوهش نیز این را تأیید می‌کند. همانطور که مشاهده نمودیم این متغیر ۵۵,۷ درصد بر نابرابری در رتبه اجتماعی مؤثر بوده است بدین ترتیب میزان دسترسی افراد به ثروت مادی یعنی دسترسی آن‌ها به مسکن و رفاه مادی و مشارکت اجتماعی و اعتبار و شهرت اجتماعی و دسترسی به امکانات آموزشی نابرابرتر می‌شود. همچنین نتایج حاکی از آن بود که این متغیر ۵۴,۹ درصد بر سرمایه اجتماعی مؤثر می‌باشد یعنی در مکانیسم بازار آزاد، روابط اجتماعی و امکان برخورداری از روابط متنوع و سالم و امکان دستیابی به دانش معتبر و اعتبار اجتماعی نابرابرتر می‌شود و در مکانیسم بازار روابط متقارن سرد یعنی معاملات اقتصادی مثل تهاتر، روابط نقدی، روابط اعتباری و غیره، که هنجار حاکم بر این مبادلات از نوع انصاف است وجود دارد یعنی در این گفتمان این وضعیت موجود و نابرابر انصاف است و اینگونه گفتمان نئولیبرالیسم، بازار آزاد و رقابت آزاد را توجیه می‌کنند.

بررسی نتایج به دست آمده از آزمون مدلسازی متغیرهای پژوهش نشان داد متغیر عدم پرداخت یارانه تأثیر معناداری بر روی تمامی ابعاد نابرابری اجتماعی دارد. تأیید این فرضیه در سطح معناداری صفر نشان می‌دهد که به احتمال ۹۹ درصد این رابطه برقرار است. متغیر عدم پرداخت یارانه ۵۴,۱ درصد بر رتبه اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری صفر مؤثر است؛ ۴۷,۶ درصد بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری صفر مؤثر است؛ ۵۲,۹ درصد بر سرمایه‌های اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری صفر مؤثر است و ۵۱,۲ درصد بر نقش اجتماعی نابرابری اجتماعی در سطح معناداری صفر تأثیر داشته است.

همانطور که در ادبیات نظری برنامه‌های تعدیل ساختاری بیان گردید دولت مسئولیت هزینه‌های بیمه درمانی و آموزش را به بخش خصوصی واگذار می‌کند و این عملکرد با توجه به نتایج بدست آمده از این پژوهش ۵۴,۱ درصد بر رتبه اجتماعی مؤثر بوده است یعنی با حذف یارانه از حامل‌های انرژی و کالاها و خدمات اساسی نابرابری در میزان دسترسی افراد به ثروت مادی یعنی دسترسی آن‌ها به رفاه و مسکن مناسب و اعتبار اجتماعی و سرمایه فرهنگی که از مصادیق آن دسترسی به امکانات آموزشی می‌باشد، نابرابر تر می‌شود. همچنین این مؤلفه ۴۷,۶ درصد بر ذهنیت موضعی نابرابری اجتماعی مؤثر بوده است و این بدین معناست که حذف یارانه‌ها از حامل‌های انرژی و خدمات اساسی، تراکم دسترسی به منابع ارزشمند را ایجاد می‌کند یعنی افرادی که قدرت خرید کمتر و درآمد پایینتر دارند برخورداری آن‌ها از کالاهای اساسی مانند بهداشت، درمان و آموزش حتی استفاده از انرژی مانند آب و برق و... کمتر و نابرابرتر می‌شود و افراد با درآمد بیشتر از این امکانات بهره بیشتری خواهند برد. همچنین این متغیر ۵۱,۲ درصد بر نقش‌های اجتماعی مؤثر بوده است و این بدین معناست که هنگامی که دولت حمایت خود را از کالاها و خدمات اساسی بردارد و آن‌ها را به بخش خصوصی واگذار کند افرادی که بعلت درآمد پایینتر نتوانند آموزش مناسب داشته باشند بدنبال آن نمی‌توانند صاحب مشاغل کلیدی و مهم در جامعه شوند و همچنین با ۵۲,۹ درصد بر سرمایه اجتماعی مؤثر است که این نتیجه حاکی از آن است که با عدم حمایت دولت از افراد عادی با درآمد و ثروت پایین در مجموعه روابط اجتماعی حضور کمتر و مشارکت کمتر خواهند داشت.

منابع

۱. احمدی، علی محمد، (۱۳۸۲). تأثیر سیاست‌های تعدیل اقتصادی بر توزیع درآمد. فصلنامه تحقیقات اقتصادی، ۷۰، ۲۰۹-۲۳۲.
۲. ازکیا، احمد؛ رش، مصطفی؛ رشید، (۱۳۹۶). مناقشات توسعه پارادایمی جدید. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۳. آذربایجانی، کریم، (۱۳۸۹). تأثیر تسهیلات اعطایی بانک جهانی بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در حوزه منا. فصلنامه اقتصاد و الگوسازی، ۳، ۸۵-۱۰۲.
۴. پورنجف، محمد، (۱۳۸۸). توسعه و نقش زنان در جهان (۱۹۸۵-۱۹۹۵). فصلنامه سیاست خارجی، ۸۸، ۱۴۷-۱۷۴.
۵. ترابی، تقی؛ صفری، سکینه، (۱۳۸۹). بررسی اثر سیاست‌های تعدیل بر رشد اقتصادی ایران. مجله اقتصاد کاربردی، ۲، ۶۷-۹۷.

۶. چلبی، اکبری؛ مسعود، حسین، (۱۳۸۴). توسعه سیاسی، توسعه اقتصادی و نابرابری اجتماعی: مطالعه تطبیقی-طولی (۱۹۷۰-۲۰۰۰). مجله جامعه‌شناسی ایران، ۳، ۲۸-۴۶.
۷. حاج حیدری، مینا. (۱۳۹۶). چالش‌های حقوق بشری سیاست‌های اقتصادی: مطالعه موردی اجرای سیاست‌های تعديل ساختاری در ایران. دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی.
۸. حسین‌پور، احمدرضا، (۱۳۸۳). نابرابری اجتماعی-اقتصادی در مرگ و میر نوزادان زیر پنج سال ایران در سطح کشوری و استانی در سال‌های ۱۳۶۴ تا ۱۳۷۸. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ۴، ۲۹-۳۶.
۹. حسینی‌نژاد، مرتضی؛ اقتصادیان، محمدرضا، (۱۳۸۴). ارزیابی عملکرد برنامه‌های توسعه در مورد کاهش فقر. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، ۳۶، ۳۳-۵۹.
۱۰. درویشی، احمدخواه؛ باقر، مهین، (۱۳۹۶). اندازه‌گیری رشد فقرزدا در مشاغل آزاد و مزدبگیر و حقوق‌بگیر طی پنج برنامه توسعه. مطالعات اقتصادی کاربردی، ۲۴، ۱۷۷-۱۹۸.
۱۱. ربانی، رسول، (۱۳۸۹). بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی با نابرابری‌های اجتماعی در اصفهان. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۴۱، ۲۶۷-۳۰۵.
۱۲. زاهدی، محمدرضا؛ لواسانی، محمود، (۱۳۹۵). ارزیابی برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران از منظر بازنمایی و کاربست نظریه‌های رفاه و عدالت اجتماعی با تأکید بر برنامه پنجم توسعه. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۱، ۴۳-۷۸.
۱۳. عالی‌زاد، اسماعیل، (۱۳۹۴). بازتاب توسعه اجتماعی در برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران: برنامه اول تا پنجم. فصلنامه علوم اجتماعی، ۷۰، ۱۲۳-۱۶۶.
۱۴. کریمی، سعید، (۱۳۹۱). عدالت در شاخص‌های مالی سلامت ایران در فاصله اجرای برنامه‌های سوم و چهارم توسعه. مدیریت اطلاعات سلامت، ۷، ۱۱۱۳-۱۱۲۲.
۱۵. گلستانی‌پور، محمدرضا. (۱۳۹۵). نگاهی به گذشته عبرتی برای آینده: بررسی تأثیر برنامه‌های تعديل ساختاری بر روی مسأله فقر در دولت‌سازندگی با تأکید بر دوره اول ریاست جمهوری آقای علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی. دانشگاه تهران، ۹، ۹۳۷-۹۴۱.
۱۶. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۸۸). آسیب‌شناسی برنامه پنجم توسعه. ویژه‌نامه برنامه پنجم.
۱۷. مصطفوی، سیدمحمدحسن. (۱۳۹۵). مروری بر برنامه‌های توسعه کشور با تأکید بر برنامه ششم و مقایسه آن‌ها با معیار برخی شاخص‌های مرتبط با اقتصاد اسلامی. مجله اقتصاد و بانکداری اسلامی، ۱۸، ۸۳-۱۰۳.
۱۸. مظفری‌نیا، مهدی. (۱۳۹۵). اندیشه سیاسی الگوی تعديل ساختاری. جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۲، ۹۳-۱۱۶.
۱۹. مؤمنی، فرشاد، (۱۳۸۶). اقتصاد ایران در دوران تعديل ساختاری. تهران: نقش ونگار.
۲۰. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۸۸). بررسی چالش‌های بازار سرمایه در قانون برنامه چهارم توسعه و ارائه پیشنهاد های قانونی برای برنامه پنجم توسعه. ویژه‌نامه برنامه پنجم.
۲۱. خالقی، شهلا. (۱۳۸۸). اهداف کمی و سرمایه‌گذاری مورد نیاز در برنامه پنج ساله پنجم توسعه (۹۳-۱۳۸۸). ماهنامه اکتشاف و تولید، ۶۱، ۶۸.
۲۲. صد سال آرزوی حذف وابستگی به نفت. (۱۳۸۸، ۲۷ دی). روزنامه سیاست روز.
۲۳. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور. (۱۳۸۳). لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۸). تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
۲۴. سازمان برنامه. (۱۳۴۰). مقدمه برنامه عمرانی سوم. ایران: تهران: سازمان برنامه.
۲۵. سازمان برنامه. (۱۳۴۱). جلسه تاریخی بررسی برنامه سوم. تهران: سازمان برنامه.
۲۶. سازمان برنامه. (۱۳۴۷الف). مجموعه قوانین برنامه‌های عمرانی کشور. تهران: سازمان برنامه.
۲۷. سازمان برنامه و بودجه. (۱۳۴۷ب). اصول و هدف‌های برنامه عمرانی چهارم. تهران: سازمان برنامه و بودجه.
۲۸. سازمان برنامه و بودجه. (۱۳۷۷). مستندات برنامه سوم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشور: نظام برنامه‌ریزی برنامه سوم. تهران: سازمان برنامه و بودجه.

۲۹. سازمان برنامه و بودجه. (۱۳۷۸). سیاست‌ها و رهنمودهای کلی برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور: پیوست یک لایحه. تهران: سازمان برنامه و بودجه.
۳۰. سازمان برنامه و بودجه. (۱۳۷۹). قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. تهران: سازمان برنامه و بودجه.
۳۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی. (۱۳۸۳). مبانی نظری و مستندات برنامه چهارم توسعه (جلد اول). تهران: سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
۳۲. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور. (۱۳۸۳). قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴ - ۱۳۸۸). تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
۳۳. سعیدی، محمدرضا و تاج‌الدین، محمدباقر. (۱۳۸۸). برنامه‌ریزی اجتماعی. تهران: راه‌دانه.

34. Bobkov, V. (2016). Economic Factors of Russian Inequality. *Environmental & Science Education*. 11, 8900-8910
35. CHEN, Z. (2019). Accessibility and Social Inequality in Urban China: A Case Study of Guangzhou. PH.D. THESIS, Unpublished, Philosophy, faculty of Philosophy, Hong Kong University
36. Constantine, C. (2017). The Rise of Income Inequality in Guyana. *Social and Economic Studies*. 4, 65-95
37. Crompton, R. (2008). Class and Stratification. (Naebi, H). Nashreney. Horkheimer, M. (1972). *Critical Theory Selected Essays*. New York
38. Dollar, D. (2007). Poverty, inequality and social disparities during China's economic reform. *Policy Research Working Paper Seris* 4253
39. Easterly, W. (2005). What did structural adjustment adjust? The association of policies and growth with repeated IMF and World Bank adjustment loans. *Development Economics*. 76, 1-22
40. Fingfeld, D. (2003). Metasyntheses: The state of the art sofar. *Qualitative health Research*. 13, 893-904
41. Gillis M., Pekins D. H., Roemer M. and Snodgrass D. R. *Economic of Development*, 3rd edn. Norton, New York, 1992
42. Glover D. (1991) A layman's guide to structural adjustment. *Can. J. Dev. Stud.* 12, 1, 17
43. Hezy Okafor, CH. (1998). Social inequality in living conditions, health, and quality of life in South Africa: development policy challenges and prospects. PH.D. THESIS, Unpublished, faculty in partial fulfillment of the requirement. Iowa State University [https:// data.worldbank.org](https://data.worldbank.org)(2017)
44. Huiquan Zhang. T. (2017). Liberalism and Postmaterialism in China: The Role of Social Class and Inequality. *Chinese Sociological Review*. 49, 65-87
45. Iacono, R. (2018). Sources of Inequality in Italy. *ECINEQ*. 479
46. Iacono, R.M. (2018). Sources of Inequality in Italy. *ECINEQ*. 24, 479-539
47. Ikenberry, J. (2016). *Liberal Leviathan: Transformation of the American World Order*. Princeton University Press
48. John W. Peabody, (1996), Economic reform and health sector policy: Lessons from structural adjustment programs, *Social Science & Medicine*, Volume 43, Issue 5, 1996, Pages 823-835, ISSN 0277-9536, [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(96\)00127-X](https://doi.org/10.1016/0277-9536(96)00127-X).
49. Kosyakova, Y. (2016). The regime change and social inequality Educational and job careers in the Soviet and post- Soviet Era. PH.D. THESIS, Unpublished, Political and Social Sciences. European University Institute
50. Landell-Mills P. M. (1981) Structural adjustment lending: early experience. *Finance Dev*. 18, 17.
51. Morrisson, CH. (2006). The income inequality of France in historical perspective. *European Review of Economic History*. 4, 59-83
52. Moss, D. (2018). Caste and development: Contemporary perspectives on a structure of discrimination and advantage. *elsevier*. 10, 422-436
53. Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. sabbaghi, A. ketabe Ameh
55. Polacko, Matthew. "Causes and Consequences of Income Inequality – An Overview" *Statistics, Politics and Policy*, vol. 12, no. 2, 2021, pp. 341-357. <https://doi.org/10.1515/spp-2021-0017>

56. Poliana Rebouças Ila R. Falcão Mauricio L. Barreto, (2022), Social inequalities and their impact on children's health: a current and global perspective, <https://doi.org/10.1016/j.jped.2021.11.004>
57. Poornajaf, M. (2008). Development and the Role of Woman in the World. Journal of Foreign Policy. 23, 147-174. [Persian]
58. Porcelli, A.M. (2017). Comparing bonding capital in New England groundfish and scallop fisheries: Differing effects of privatization, Elsevier. Elsevier. 244-250
59. RIKKE KRØLNER, P. (2011). Pathways and mechanisms in adolescence contribute to adult health inequalities. Scandinavian Journal of Public Health. 39, 62-78
60. Simen Tchamyou, V. (2019). Essays on Inequality Knowledge Economy and Financial Development in AFRICA. PH.D. Unpublished. Economics. Faculty of Business and Economics. Antwerp University
61. Triventi, M. (2013). Stratification in Higher Education and Its Relationship with Social Inequality: A Comparative Study of 11 European Countries. European Sociological Review. 29, 489-502
62. Zimmer, L. (2006). Qualitative of dialoguing with texts. Journal of Advanced Nursing. 53, 311-318.